

# ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΚΑΙ Η ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ

Λάμπρος Ζαμπέλης  
q.e.d. Market Research Institute  
Research Expert  
lamprosz@gmail.com

**Περίληψη:** Η κατανόηση, με εργαλείο την έρευνα, του σύνθετου κοινωνικού πλαισίου μέσα στο οποίο λειτουργούν οι εμπλεκόμενοι είναι αναγκαία προκειμένου να γίνει εις βάθος κατανοητός ο τρόπος λειτουργίας τους και εντός της σχολικής μονάδας. Βασική εστίαση, βέβαια, της εκπαιδευτικής έρευνας είναι η σχολική μονάδα και οι εμπλεκόμενοι με αυτή. Η διεξαγωγή ερευνών ανά τακτά χρονικά διαστήματα μπορεί να διαγνώσει τις συνεχώς μεταβαλλόμενες ανάγκες των εμπλεκομένων και να αξιολογήσει τις όποιες παρεμβάσεις, τόσο πριν όσο και μετά την εφαρμογή τους. Η αγαστή συνέργεια ποσοτικών και ποιοτικών ερευνών και η αξιοποίηση των αποτελεσμάτων ως εργαλείο προβληματισμού μπορεί να προσδώσει τα μέγιστα δυνατά οφέλη.  
**Έννοιες-κλειδιά:** εκπαιδευτική έρευνα, ποιοτική έρευνα, ποσοτική έρευνα

Η καθημερινή τριβή με την πραγματικότητα ενός προστατευμένου και σε γενικές γραμμές εσωστρεφούς συστήματος/περιβάλλοντος, όπως είναι μια σχολική μονάδα, μπορεί να μας κάνει να λησμονήσουμε το, έξωθεν της σχολικής μονάδας, κοινωνικό περιβάλλον μέσα στο οποίο λειτουργούν οι εμπλεκόμενοι και ιδιαίτερα οι μαθητές. Σήμερα, αυτό το –πέραν της σχολικής μονάδας– κοινωνικό περιβάλλον όχι μόνο μεταβάλλεται συνεχώς με ιλιγγιώδης ρυθμούς και γίνεται ολοένα και πιο σύνθετο, αλλά ανταγωνίζεται τη σχολική μονάδα για την προσοχή και το ενδιαφέρον των μαθητών και κάνει

ολοένα και περισσότερο αισθητή την επιρροή του στη ζωή και το αξιακό τους σύστημα. Η σχολική πραγματικότητα δεν αποτελεί εξ ορισμού, πλέον, το επίκεντρο στη ζωή των παιδιών και των εφήβων, αλλά καλείται να ανταγωνιστεί σε σημαντικότητα τις εξωσχολικές επιρροές που ασκούν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, το διαδίκτυο και οι νέοι τρόποι επικοινωνίας που προσφέρουν (chatting, ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης, ιστοσελίδες εικονικού περιβάλλοντος).

Η εις βάθος κατανόηση του κοινωνικού περιβάλλοντος, πέραν της σχολικής μονάδας, μέσα στο οποίο λειτουργούν οι άμεσα εμπλεκόμενοι με τη σχολική πραγματικότητα κρίνεται επιτακτική, προκειμένου να μπορέσει η σχολική μονάδα να κατανοήσει και να ανταποκριθεί στις συνεχώς μεταβαλλόμενες ανάγκες των εμπλεκόμενων στη σχολική πραγματικότητα. Η χρήση των εργαλείων της έρευνας μπορεί να αποτελέσει σημαντικό αρωγό και σύμμαχο στην κατανόηση αυτού του σύνθετου και διαρκώς μεταβαλλόμενου κοινωνικού περιβάλλοντος; και μπορεί να φανεί χρήσιμη η διεύρυνση του φάσματος της έρευνας που λαμβάνει χώρα στην εκπαίδευση με το να συμπεριλάβει στους στόχους της την κατανόηση, πέραν των τεκταινόμενων στη σχολική πραγματικότητα, του ευρύτερου κοινωνικού πλαισίου μέσα στο οποίο λειτουργούν οι εμπλεκόμενοι με την εκπαιδευτική διαδικασία. Στόχος είναι όχι μόνο να κατανοήσουμε τις στάσεις και αντιλήψεις των εμπλεκόμενων γύρω από ζητήματα που απασχολούν τη σχολική μονάδα, αλλά να κατανοήσουμε και το ευρύτερο αξιακό τους σύστημα. Ιδιαίτερα στην περίπτωση των μαθητών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, όπου, όπως είπαμε και προηγουμένως, η προσωπικότητά τους και το αξιακό τους σύστημα δείχνει να διαμορφώνεται σε μεγάλο βαθμό από πληθώρα εξω-εκπαιδευτικών επιρροών. Η εις βάθος κατανόηση των ευρύτερων στάσεων και αντιλήψεών τους –και όχι μόνο σε ότι αφορά τα της σχολικής πραγματικότητας– θα συνδράμει και στην εις βάθος κατανόηση των στάσεων και αντιλήψεών τους γύρω από τη σχολική μονάδα. Δεν αρκεί μόνο να αφουγκραστούμε τις στάσεις και αντιλήψεις των μαθητών γύρω από την εκπαίδευση; αλλά να κατανοήσουμε την ευρύτερη στάση ζωής, τις αξίες και τις ανάγκες τους οι οποίες με τη σειρά τους επηρεάζουν και διαμορφώνουν το πλαίσιο μέσα στο οποίο λειτουργούν εντός της σχολικής μονάδας.

Αυτό δεν σημαίνει, βέβαια, ότι πρέπει να λησμονηθεί ότι κύριο αντικείμενο της εκπαιδευτικής έρευνας είναι η έρευνα που σχετίζεται με την εκπαιδευτική πραγματικότητα και τη σχολική μονάδα. Μάλιστα, δεδομένου του ρευστού ευρύτερου κοινωνικού περιβάλλοντος που επηρεάζει τη λειτουργία των εμπλεκόμενων στη σχολική πραγματικότητα και αν στόχος είναι να διαμορφωθεί η σχολική μονάδα σε ένα δυναμικό περιβάλλον που δέχεται και αφομοιώνει τις αλλαγές, είναι αναγκαία η διενέργεια ερευνών στην εκπαί-

δευση ανά τακτά χρονικά διαστήματα. Προκειμένου τόσο να καταγράψει τις στάσεις και αντιλήψεις των εμπλεκομένων με αυτή που, θέλοντας και μη, συνεχώς αλλάζουν δεδομένα, όσο και να αξιολογήσει τις όποιες αλλαγές θα εφαρμοστούν ή εφαρμόζονται στη σχολική μονάδα.

Ένας επιπρόσθετος λόγος που κάνει επιτακτική την ανάγκη διενέργειας ερευνών στην εκπαίδευση είναι η έμφαση που δίδεται στην ποιότητα των γνώσεων που παρέχονται στους μαθητές. Το ζητούμενο στη σημερινή εποχή δεν είναι η παροχή πληθώρας γνώσεων; άλλωστε μια απλή πλοήγηση στο διαδίκτυο ή μια επίσκεψη σε κάποια δημόσια βιβλιοθήκη ή κάποιο μεγάλο βιβλιοπωλείο κάνει άμεσα διαθέσιμη σε οποιονδήποτε μια ασφυκτική, ίσως, πληθώρα γνώσεων και πληροφοριών. Η πρόκληση δείχνει να είναι στο πώς θα επιλεγούν μέσα από ένα τεράστιο όγκο οι σημαντικότερες γνώσεις και πληροφορίες.

Με δεδομένη τη μεταστροφή του ενδιαφέροντος, λοιπόν, στην ποιότητα των γνώσεων και των πληροφοριών που παρέχονται στους μαθητές, η εκπαιδευτική έρευνα είναι ένα χρήσιμο εργαλείο τόσο κατά το στάδιο προετοιμασίας μιας παρέμβασης στην εκπαίδευση (π.χ. διδακτικό υλικό) όσο και κατά το στάδιο εφαρμογής της στη σχολική αίθουσα. Η καταγραφή των απόψεων και αντιλήψεων των άμεσα ενδιαφερόμενων γύρω από μια μελλοντική παρέμβαση-pre research-είναι παρόμοιας σημασίας με την αξιολόγηση μιας παρέμβασης μετά την εφαρμογή της -post research-. Σημαντική σημασίας, επίσης, είναι η εστίαση όχι μόνο σε περιπτώσεις όπου εμφανίζονται δυσλειτουργίες και προβλήματα κατά την υλοποίηση μιας παρέμβασης, αλλά και σε περιπτώσεις όπου οι όποιες παρεμβάσεις λειτούργησαν απρόσκοπτα και έφεραν τα επιθυμητά αποτελέσματα, μιας και η σύγκριση μεταξύ των δύο συνήθως μεγεθύνει και κάνει ορατές στον ερευνητή τις διαφορές τους και αποκαλύπτει τους λόγους της επιτυχίας ή μη των όποιων παρεμβάσεων.

Η αξιοποίηση μιας ευρείας γκάμας μεθοδολογιών στην εκπαιδευτική έρευνα, πέρα από τις διαδεδομένες και ευρέως γνωστές και οικείες, ποσοτικές έρευνες διευρύνει τις δυνατότητες των ερευνητών και προσφέρει ευκαιρίες για περισσότερη και εις βάθος πληροφόρηση. Δύσκολα μπορεί να αμφισβητηθεί η ευθύτητα και καθαρότητα ενός ποσοστού, π.χ. 70% των ερωτώμενων προτιμούν περισσότερο το Α από το Β. Δύσκολα, όμως, μπορούν να αποκαλυφθούν εις βάθος τα αίτια μιας τέτοιας προτίμησης από μια ποσοτική μέτρηση, ειδικά όταν κάποια από αυτά τα αίτια ανάγονται στο συναισθηματικό και ψυχολογικό επίπεδο των ερωτώμενων. Σπάνια, δε, συμβαίνει η κατά δήλωση συμπεριφορά των ερωτώμενων να αποκλίνει από την πραγματική τους συμπεριφορά για διάφορους λόγους, π.χ. θέλουν να φανούν αρεστοί στους ερευνητές. Μια ποιοτική έρευνα, παρά το ότι δεν είναι μια οικεία

μορφής μεθοδολογία στο ευρύ κοινό, μπορεί να δώσει εις βάθος πληροφόρηση γύρω από τα αίτια και τους μηχανισμούς λειτουργίας των αντιλήψεων, των συναισθημάτων και των συμπεριφορών των ερωτώμενων. Γι' αυτό και η συνέργεια μεταξύ των ποσοτικών και ποιοτικών ερευνών μπορεί να αποδώσει τα μέγιστα δυνατά οφέλη και να απαντήσει με αυτοπεποίθηση σε κρίσιμα ερωτήματα της εκπαιδευτικής έρευνας.

Τα αποτελέσματα της όποιας έρευνας, συμπεριλαμβανομένης και της έρευνας στην εκπαίδευση, μπορούν να προσδώσουν τα μέγιστα δυνατά οφέλη όταν αξιοποιούνται περισσότερο ως εργαλεία προβληματισμού και σαν ένας διάυλος διαλόγου μεταξύ των ερωτώμενων και των ερευνητών και λιγότερο σαν μια απλή καταγραφή της γνώμης των ερωτώμενων γύρω από κάποιο ζήτημα ή σαν ένα άτυπο δημοψήφισμα. Η συνέργεια ποιοτικών και ποσοτικών ερευνών που προσδίδει εις βάθος κατανόηση γύρω από τις αντιλήψεις των ερωτώμενων και το ερμηνευτικό φιλτράρισμα των αποτελεσμάτων μέσα από το πρίσμα των ερευνητών που αντιλαμβάνονται το συμβουλευτικό χαρακτήρα μιας έρευνας, μπορεί να εγγυηθεί τη μέγιστη δυνατή απόδοση της ερευνητικής διαδικασίας.